Lausuntopyyntö 25.9.2017

Lausunto vuoden 2018 talousarviosta Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala: työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

Talousarvion yleisperusteluissa s. Y43 mainitaan useita määrärahojen muutoksia. Julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden ammatilliseen työvoimakoulutukseen kohdentuvien määrärahojen vähennyksen (tai siirron OKM:lle) vaikutuksia työvoimapalveluiden tarjontaan on vielä vaikeaa arvioida. Tutkintotavoitteinen ammatillinen työvoimakoulutus toteutetaan jatkossa OKM:n myöntämien järjestämislupien kautta. Järjestäjät ovat pian tiedossa, mutta kunkin tavoitteelliset opiskelijatyövuosien määrät selvinnevät vasta loppuvuodesta.

ELY-keskuksille jäävistä ammatillisista koulutusmuodoista vaikuttavuudeltaan merkittävimpiä ovat yhteishankintakoulutukset työnantajien kanssa, kuten RekryKoulutukset. Asiantuntijatehtäviin on jo vuosia koulutettu osaajia F.E.C.-koulutusmallilla (Further Educated with Companies).

Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella on viime vuosina kasvattanut suosiotaan todella paljon, mikä vähentää painetta muissa rahoitusmuodoissa.

STM:n hallinnonalan uudistusten puolella mainittu työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun helpottaminen on hyvä uudistus, mikä laajentaa merkittävästi lyhytkestoista opiskelutarjontaa verrattuna rajallisten työvoimakoulutusten hankintaan. Uudistuksesta hyötyvät eniten ne työttömät, joilla on mahdollisuus panostaa aikaa ja usein hieman rahaakin opiskelupaikan etsintään. Määrärahatarpeen osalta on kuitenkin vaikea arvioida uudistuksen vaikutuksia esim. TE-palveluiden neuvontatyöhön (ja siten toimintamenomäärärahoihin), koska uudistuksen hallinnolliset mekanismit eivät ole ilmiselviä.

Talousarviossa todetaan, että yksityisten työvoimapalvelujen roolia lisätään, mutta ainoa ilmaistu kohdennus on s. Y9 mainittu 15 milj. € panostus nuoriin kohdistuvaan "tulosperusteiseen" ostopalveluun. Tämän määrärahan riittävyys on kiinni mm. siitä, mikä on palveluntuottajalle maksettavan tulospalkkion osuus kokonaispalkkiosta. Nuorisotakuuseen liittyvä Ohjaamo-toiminnan vakinaistaminen TE-toimiston toimintamenomäärärahoin

(8 milj. €) on erittäin positiivista kehitystä nuorten palveluiden järjestämisen kannalta.

Muuten palvelujen kehittämis- ja kokeilumenoiksi kaavailtu 1,3 milj. € on riittämätön summa yksityisten kasvupalvelumarkkinoiden kypsyttämiseksi.

Työvoimapalveluiden yksityistäminen on yhä alkutekijöissään. Vuonna 2017 tehdyt ostopalveluhankinnat työttömien määräaikaispalveluun ovat olleet mittaluokaltaan erittäin pieniä ja niiden mahdollinen lisääntynyt vaikuttavuus työttömyysjaksojen lyhentymiseen on yhä tutkimatta. Siksi myös edellä mainittuun nuorten 15 milj. € tulosperusteiseen ostopalveluun tulee vaikuttavuuden näkökulmasta suhtautua varauksella.

On vaikeaa lisätä yksityisten ostopalveluiden roolia hupenevassa määrärahakehyksessä, sillä se tarkoittaisi väistämättä sitä, että palveluita olisi tarjolla yhä harvemmille työnhakijoille. Tällöin työnhakijan palvelutarpeen arvioinnista tulisi entistä tärkeämpää, mikä taas sysää työtä TE-toimiston asiakaspalvelun puolelle. Kuitenkin TE-toimiston kokonaistoimintamenobudjettikin on laskusuhdanteessa, vaikkei juuri mitään lakisääteisiä tehtäviä ole viime aikoina poistettu TE-toimiston velvoitteista.

STM:n hallinnonala: Työllisyyden edistäminen

Talousarvion yleisperusteluissa s. Y45 mainitaan ns. STM:n aktiivimalli, jolla on potentiaalia olla merkittävä muutos TE-toimiston palvelutarjontaan. Talousarviossa s. Y43 on mainittu julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden (JTYP) määrärahalisäykseksi 25 milj. € kohdistettuna nimenomaan aktiivimallin tueksi ostettaviin palveluihin.

On kuitenkin vaikea arvioida rahoituksen riittävyyttä, koska kaikki aktiivimalliin sisältyvät työllistymistä edistävät palvelut eivät ole JTYP-rahoitteisia. Näitä palveluita ovat mm. työvoimakoulutus, työnhakuvalmennukset, työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu sekä työkokeilu, mutta vain edellä alleviivatut ovat JTYP-rahoitteisia.

Uudenmaan ELY:n tutkimusten perusteella omaehtoinen opiskelu on vaikuttavuudeltaan hyvä palvelu. Työvoimakoulutus on aavistuksen työkokeilua vaikuttavampaa, mutta työkokeilu on JTYP-rahoitusen kannalta "ilmaista". Heikoin vaikuttavuus on valmennuspalveluissa, joten vaikuttavuuden näkökulmasta 25 milj € kohdistaminen esim. vain valmennuspalveluiden lisähankintoihin olisi tehotonta.

Teoriassa siis STM:n aktiivimallin synnyttämä lisääntynyt TE-palveluiden kasvu on ratkaistavissa "ilmaisilla" palveluilla, mutta käytännössä **STM:n valmistelemassa hallituksen esityksessä ei osattu täsmällisesti arvioida mallin vaikutuksia työnhakijoiden käyttäytymiseen suhteessa työllistymistä edistäviin TE-palveluihin.** Siksi ainakin Uudenmaan ELY-keskus valmistelee omaa asiakaskyselyään arvioinnin tekemiseksi.

Niillä työnhakijoilla, on osaamisen, työkyvyn ja motivaation perusteella kyvykkyys työllistyä tai työllistää itsensä edes lyhytkestoisesti, on selvästi paremmat mahdollisuudet välttää omavastuupäivien lisääntyminen. Siten on

odotettavissa, että STM:n arvio oman määrärahatarpeen vähentymisestä 9,5 milj. €:lla tulee enimmäkseen syntymään vaikeimmin työllistyvien kustannuksella.

Yritystoiminnan aloittamisen helpottaminen (työttömyysetuudella) on mainittu vain STM:n määrärahatarpeissa. Uudenmaan ELY-keskuksen huolena on enemmän se, miten näin syntyvät uudet yrittäjät saadaan tehokkaiden yrittäjyyspalveluiden piiriin (esim. työvoimakoulutuksena järjestettävät yrittäjyyskoulutukset, starttiraha, yrityksen perustamisneuvonta), jotta synnytettäisiin määrän lisäksi myös laadukkaita yrityksiä. On harmillista, ettei yrittäjyyteen liittyviin TE-palveluihin ole kohdistettu määrärahamuutoksia.

Yksikön päällikkö Anna Viitanen

Johtava asiantuntija Olli Päärnilä

JAKELU Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta